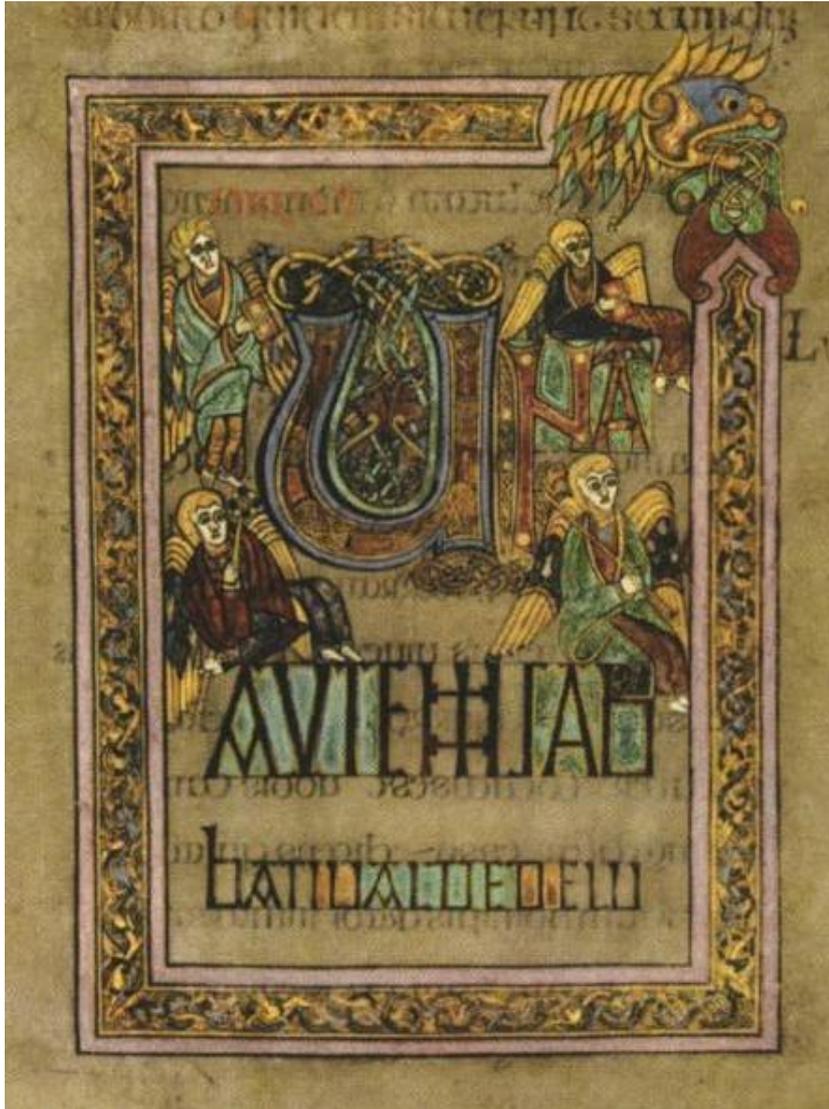

Una autom sabbati Valde - *Vulgáta* v preklade *Lukáša (24,1)*; Una autom sabbati Valde diluculo venerunt ad monumentum portantes quae paraverant arom – „Teraz na prvý deň v týždni, veľmi skoro ráno, prišli k hrobu, prinášať korenie, ktoré boli pripravili, a niektoré iné s nimi“; pozri *Zbožné ženy pri hrobe*

Una autom sabbati Valde (Book of Kells, 800)

unca - rímska drobná medená *minca*, používaná aj ako váha pre *drahé kovy*; pozri *rímske mince*

-unca je jednotka hmotnosti v angloamerickom systéme; používaná v obchode s *drahými kovmi* (31,10g)

unca trojská - trojská unca

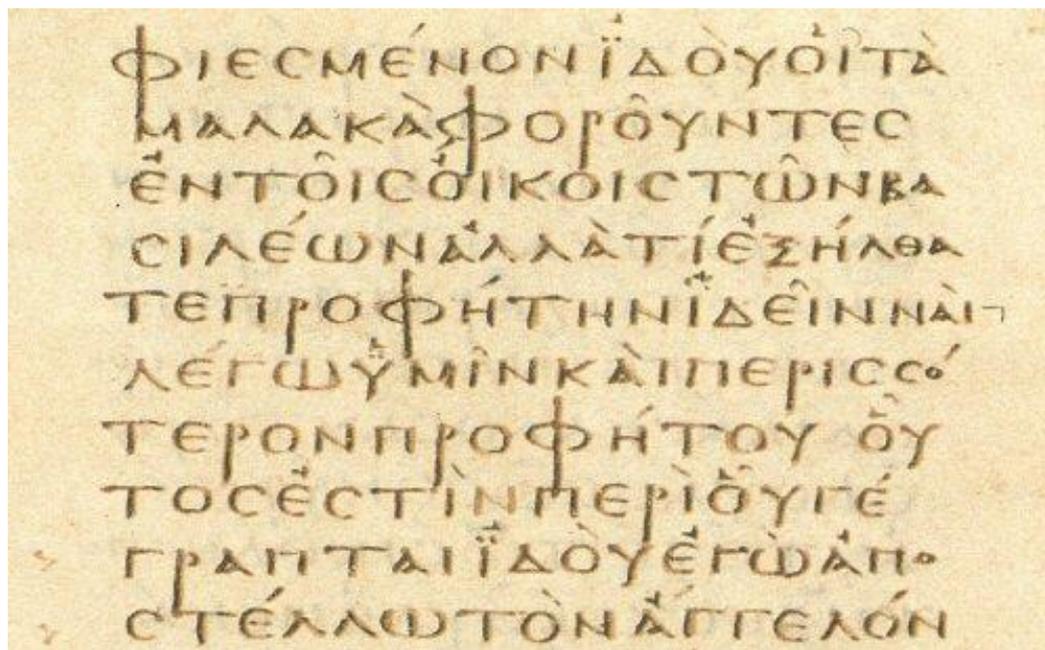
uncia - Baleka v súvislosti s heslom *polounciála*: uncia - dvanástina *assu* ako celku

1.stará antická hmotnostná a menová jednotka, dvanástina asu; medená *minca* tejto hodnoty

2.starorímska dĺžková jednotka, dvanástina stopy (24,64mm)

unciála - okrúhle *písmo* z 3.-9.st., písané už nie na *papyrus* ale na *pergamen*; nerozlišuje veľké a malé písmená, predchodca *minuskuly*; unciála sa udržala sa do 8.st.; z nej vychádza írské a anglické *inzulárne písmo*; pozri *polounciála*, *unciála rímska*

1. *majuskulové písmo* stredovekých gréckych a latinských *rukopisov* so zaoblenými tvarmi; prechodným typom medzi unciálou a *minuskulou* je *polounciála*
2. v *polygrafii*: oblé písmo, pri ktorom sa nerozlišujú malé a veľké písmená

Grécka unciála (Codex Vaticanus, 4.st.)

Genealógia Krista (ostrovná uciála, Book of Kells, 8.-9.st.)

unciála rímska - unciála 2.st.

UNESCO - pozri *Alhambra, Angkor Wat, asklepion v Epidaure, Bangerská apokalypsa, Bjódóin, čínsky rezaný papier, Diokleciánov palác, Machu Picchu, Mont Saint-Michel, Mykény, Schönbrun, Takht-i-Sulayman, terakotová armáda, Tiahucán, Tírýns, wayang, San Vitale (Ravenna)*

http://be-x-old.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BA%D1%96_%D1%81%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80

https://sk.wikipedia.org/wiki/Lokality_Svetov%C3%A9ho_dedi%C4%8Dstva_v_Eur%C3%B3pe_a_Severnej_Amerike

Zástava UNESCO

únětická kultura - podľa lokality Únětice neďaleko Rostok pri Prahe; kultura staršej *doby bronzovej* (19.-16.st. pred Kr.) v strednej Európe s rozvinutým hrnčiarstvom, opevnenými sídliskami a kostrovými *pohrebiskami* (pozri *hrob kostrový*); vplyv na severnú a západnú Európu; pozri *maďarovská kultura*, *věteřovská kultura*

Ungud - v náboženských predstavách domorodých *Austráľčanov* postava dúhového hada, *symbolu plodnosti* a života; často namaľovaný na kôre stromu; pozri *bohovia plodnosti*; *had*; *atribúty*, *symboly* a *alegórie*; *zvíera*

UNICA – skratka: *Medzinárodná organizácia filmových amatérov/ Union Internationale du Cinéma d'Amateur*

unikát - z lat. unicus – „jediný“; významom sa prekrýva so slovo *originál*; vo výtvarnom umení *socha*, *grafický list*, *knižná tlač (knih blokovaná)* alebo *rukopis*, *monotyp*, *počítačová grafika* a ď., existujúce iba v jedinom exemplári; unikát je súčasne *originálom*, tj. v úzkom zmysle slova vlastným a neopakovateľným pôvodným dielom umelca; pozri *dielo výtvarné*, *originál: grafický list*, *multioriginál*; *odliatok*

UNIMA - skratka z franc. *Union Internationale de la Marionnette*

Union Internationale de la Marionnette/ UNIMA - franc. *Medzinárodná únia bábkarov*

Union Internationale du Cinéma d'Amateur/UNICA - *Medzinárodná organizácia filmových amatérov*

Union internationale pour la protection des ouvres littéraires et artistiques - *Medzinárodná únia na ochranu diel literárnych a umeleckých/ Bernská únia*

univerzálna moc - *moc univerzálna*

univerzita - *patrónkou univerzít je Katarína Alexandrijská*; pozri *museion*, *academia*, *Alexandrijská knižnica*; *študent*

Univerzitná prednáška v Bologni (2.pol. 14.st.)

univerzita Karlova - Karlova univerzita

univerzitná kolej - kolej univerzitná

univerzálny muž - 1.termín v stredovekom mysticizme totožný s kozmickým človekom

2.termín totožný alebo blízky k renesančnému človeku

<https://www.google.sk/search?q=Universal+Man&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CB0QsARqFQoTCMOiqfvNr8gCFUtbGgodki4MxQ&dpr=1>

https://www.google.sk/search?q=mystical+universal+man&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CCgQsARqFQoTCIfF_ujPr8gCFQQ6FAodWxYcNq

<http://theuniversalman.com/?p=4>

univerzum, univerzálny - z lat. universum – „vesmír“; gréc. *kozmos*; schémou univerza je kozmogram

pozri makrokozmos; kruh; kruh rozdelený sigma na dve časti s čiernym bodom na bielom poli a bielym bodom na čiernom poli; kruh rozdelený zvislou sigma; kruh s bodkou; štyri živly, éter, zem, moc univerzálna; konkrétne umenie; láska premožiteľka; alfa a omega (Heinz-Mohr)

Unmercenaries - Svätí nezištní

únor - český výraz pre február; pozri mesačné obrazy

Únos Deianeiry - pozri Deianeira

Únos Európy - v gréckej mytológii únos Európy, dcéry sidónskeho kráľa Agenora, bohom Diom, premeneným na býka so zlatými rohami; pozri Európa

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pa>

https://www.google.sk/search?q=Giordano:+Abduction+of+Europe&espv=2&biw=1849&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj_tNmolMPKAhUFFiwKHU8gCWYQsAQILQ&dpr=1#imgrc=RyBq5alzHQ2YuM%3A

Europa a býk (červeno figurový stamnos, 480 pr.Kr.)

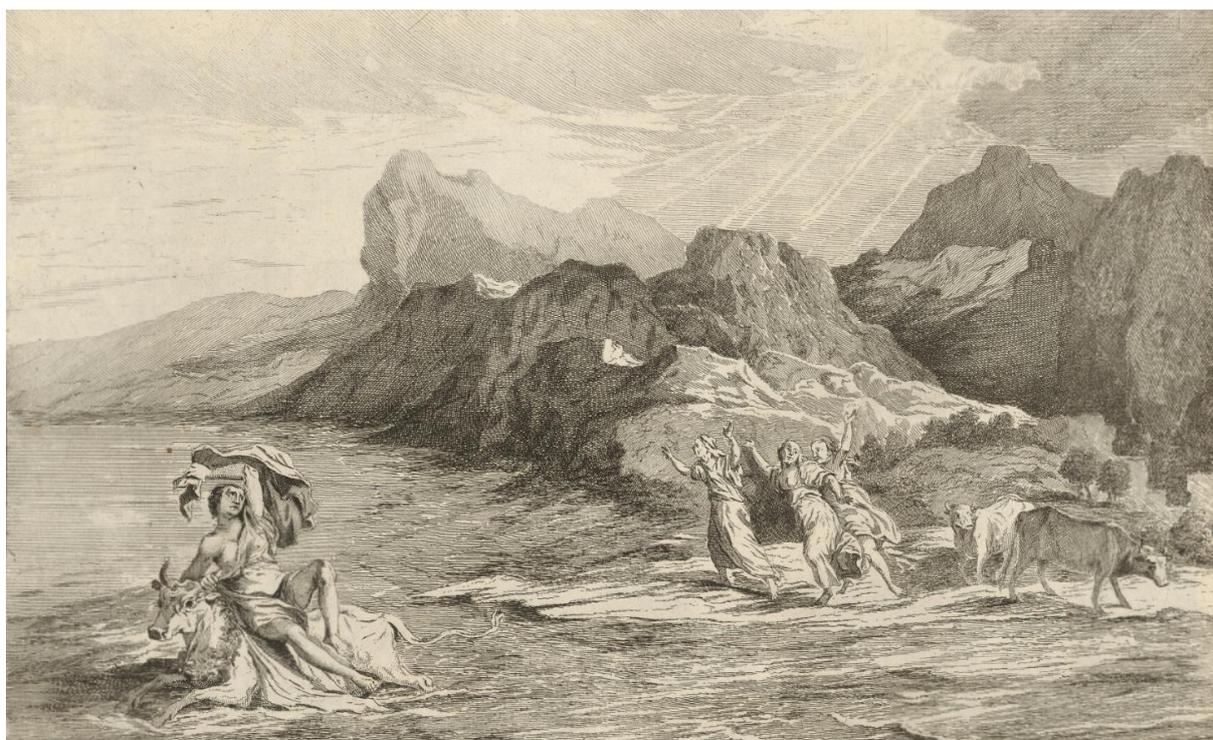
Europa (aténska terakota, 460-480 pr.Kr.)

S. Vouet: Europa (1590-1649)

G. Bonasone: Únos Európy (rytina, 1546)

Q. Boel II. podľa Tiziana: Únos Európy (lept, 1673)

P. Veronese: Únos Európy (1578)

P. Veronese: Únos Európy (16.st.)

H. Rottenhammer: Únos Európy (16.st.)

M. van Heemskerck: Panoráma s únosom Heleny uprostred divov antického sveta (výrez, 1535)

F. Albani: Únos Európy (velificatio, 1639)

G. Reni: Európa a býk (17.st.)

G. Reni: Únos Európy (1637-1639)

C. Schut I. : Únos Európy (1640-1642)

L. Giordano: Únos Európy (17.st.)

Rembrandt: Únos Európy (1632)

P. P. Rubens: Únos Európy (velificatio, 1628-1629)

A. Coypel: Európa (17.-18.st.)

L. Giordano: Únos Európy (1675-1677)

Podľa J. van Balena st.: Únos Európy (16.-17.st.)

G. B. Tiepolo: Únos Európy (18.st.)

J. F. de Troy: Únos Európy (1716)

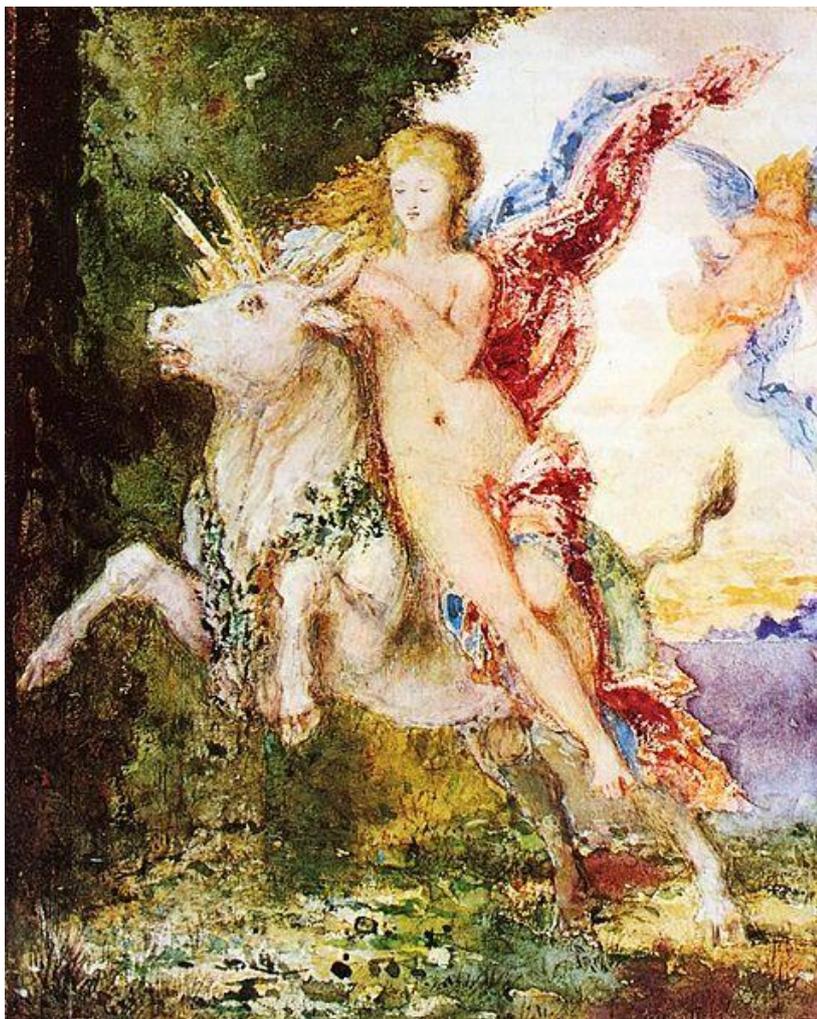
J.-B.-M. Pierre: Únos Európy (1750)

N.-N. Coypel: Únos Európy II (velificatio, 1726-1727)

N.-N. Coypel: Únos Európy I (velificatio, 1722)

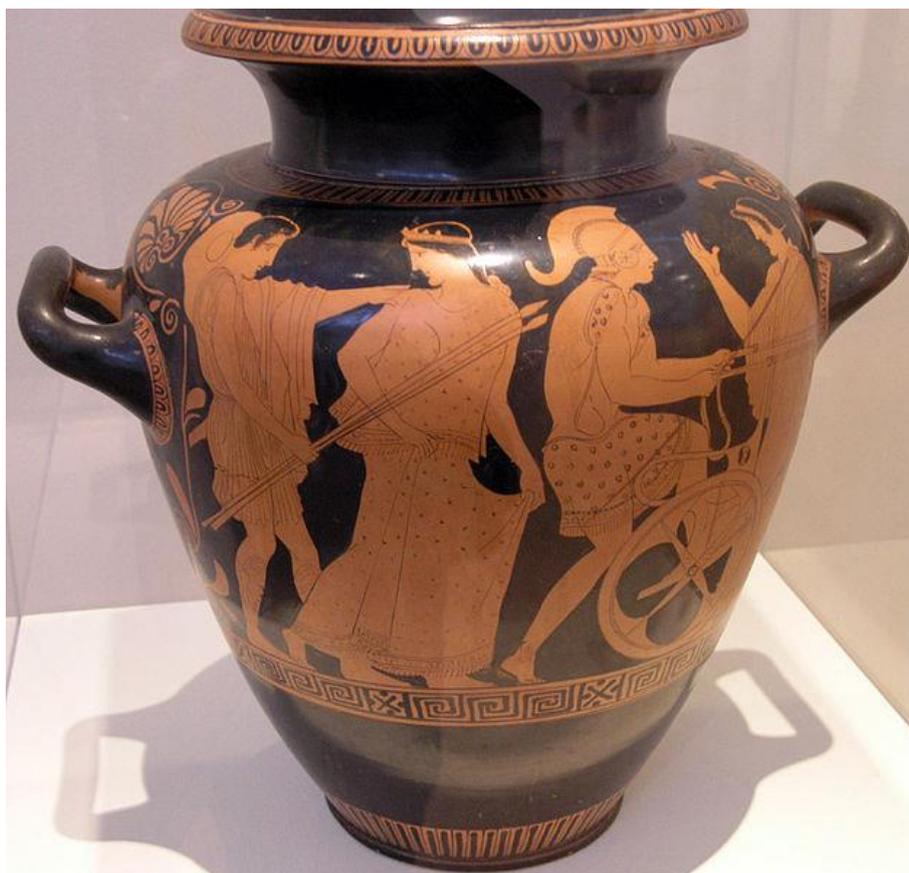

G. Moreau: Europa a býk (1869)

F. Valloton: Únos Európy (19.st.)

Únos Heleny - únos Heleny je častý motív z *gréckej mytológie* s postavou *Parida* a *Menelaovej* manželky Heleny; Helena unesená Parisom (vypýtal si ju od *Afrodite* za svoj priaznivý súd; pozri *jablko z vady*); únos sa stal príčinou vzniku *Trójskej vojny* a zániku Menelovho rodu; vo *vázovom* maliarstve zachovaných viac ako tridsať vyobrazení, najznámejšie od Makrona z čias okolo 480 pr.Kr. (Museum of Fine Arts v Bostone); ďalej helenistický reliéf z 3.-2.st.pr.Kr.; v renesancii: *Fra Angelico* 1.pol. 15.st. (National Galery v Londýne), ďalej anonym z 2.pol. 15.st. v Cookovej zbierke v Richmonde; pozri *Helena/krásna Helena*

Únos Heleny. Théseus vedie Helenu k vozu, kde čaká Peirithoos (polygnotos, 430-420 pr.Kr.)

F. Primaticcio: Únos Heleny (1530-1539)

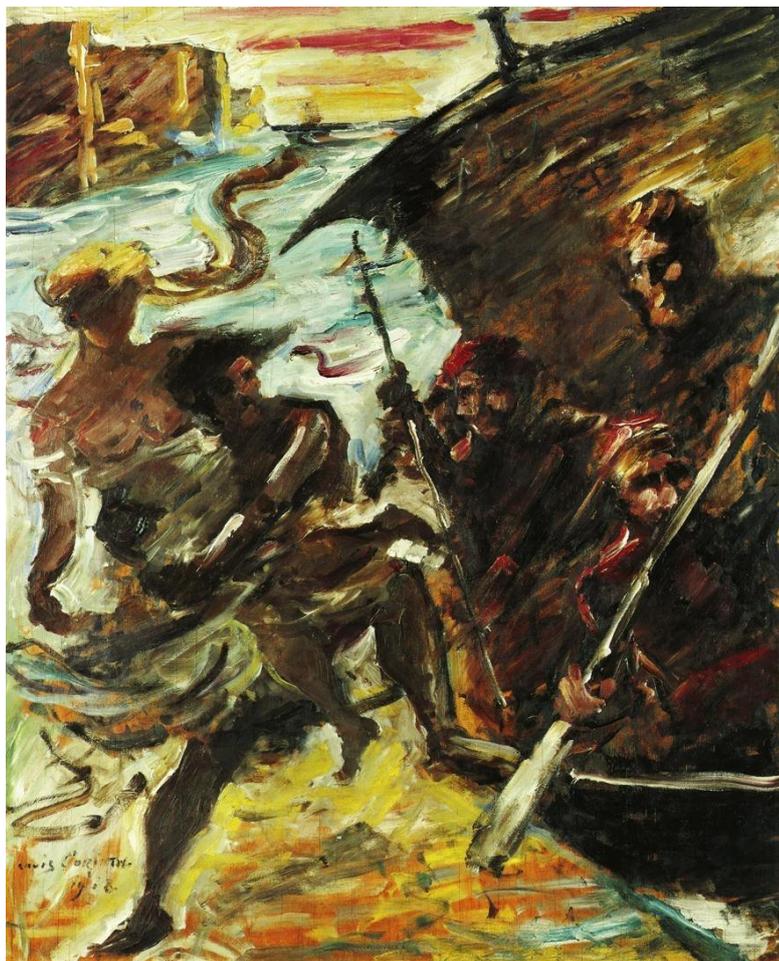
G. Reni: Únos Heleny (1631)

L. Giordano: Únos Heleny (17.st.)

L. Desplaces podľa Reniho: Únos Heleny (rytina, zač. 18.st.)

L. Corinth: Únos Heleny (1918)

Únos Hippodamie - pozri *Hippodamia*

Únos Oreithey - pozri *Óreithyia*

Únos Proserpiny - pozri *Proserpina*

Únos Sabínok - v *rímskej mytológii* príbeh z čias založenia mesta *Roma*; *Romulus* chcel zaľudniť mesto a prikázal uniesť ženy z kmeňa *Sabínov*

<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D1%8F%D0%BD%D0%B5>

http://it.wikipedia.org/wiki/Storia_romana

http://en.wikipedia.org/wiki/Romulus_and_Remus

http://it.wikipedia.org/wiki/Ratto_delle_sabine

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Rape_of_the_Sabine_Women

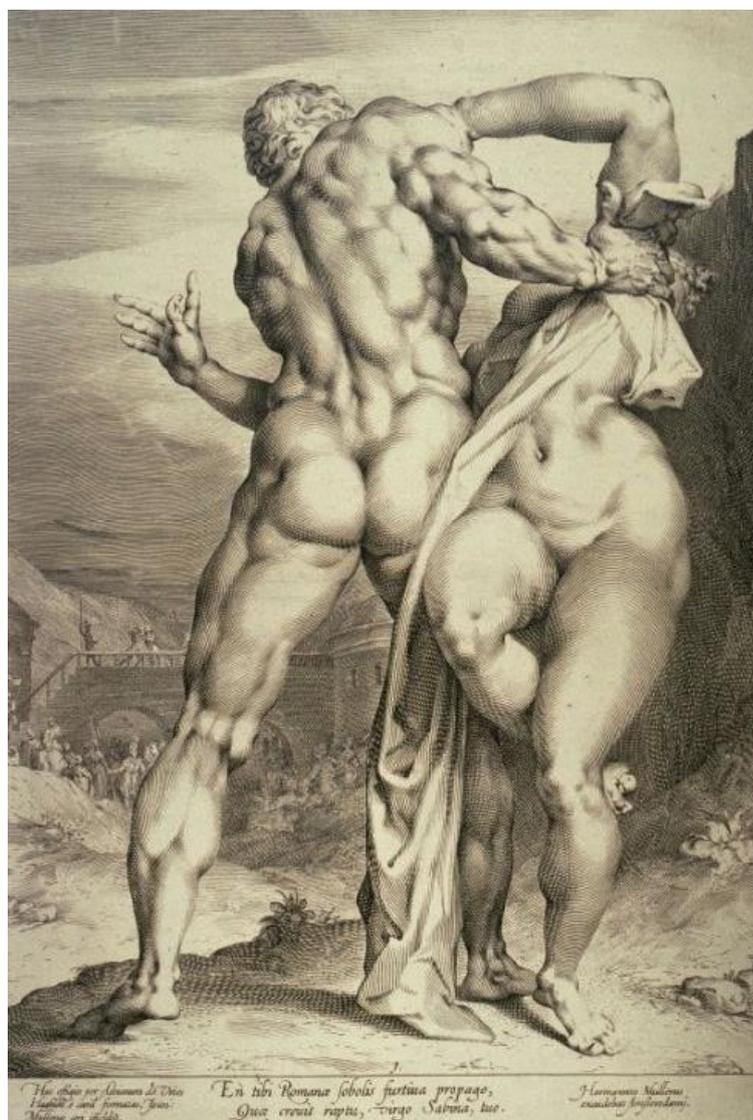
http://ca.wikipedia.org/wiki/Rapte_de_les_sabines

http://de.wikipedia.org/wiki/Romulus_und_Remus#Der_Raub_der_Sabinerinnen

http://fr.wikipedia.org/wiki/Enl%C3%A8vement_des_Sabines

A. Aspertini a G. Aspertini: Únos Sabínok (1496)

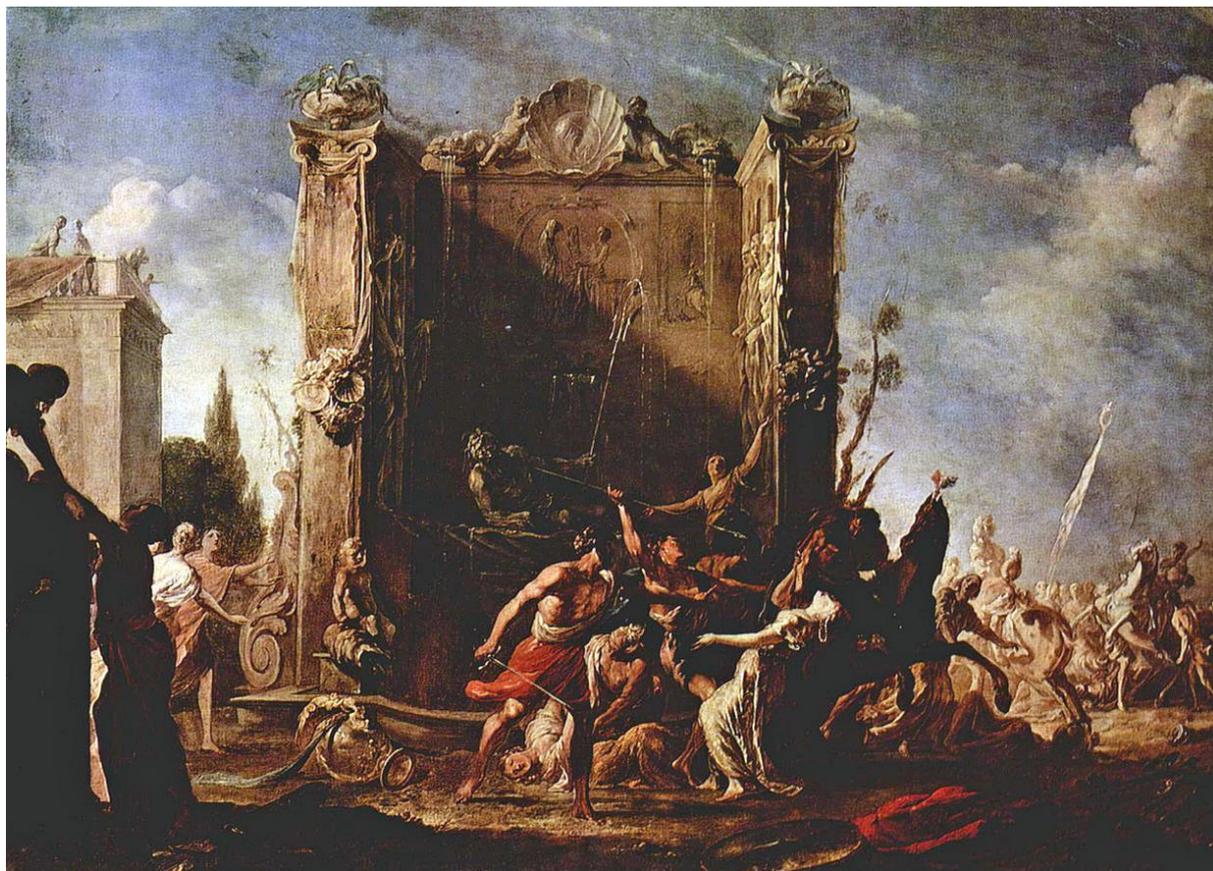
J. H. Muller podľa A. de Vries: Rímsky vojak unáša sabínsku ženu (rytina, 1590-1600)

P. da Cortona: Únos Sabínok (1627-1629)

J. H. Schönfeld: Únos Sabínok (1633)

J. H. Schönfeld: Únos Sabínok (1640)

L. Giordano: Únos Sabínok (17.st.)

L. Giordano: Únos Sabínok (17.st.)

L. Giordano: Únos Sabínok 2 (17.st.)

T. van Thulden: Únos Sabínok ? (17.st.)

J.-L. David: Sabínske ženy (1799)

P. Picasso: Únos Sabinok (1962)

P. Picasso: Únos Sabinok (1962)

2. *obrazoborecká* akcia proti modernému umeniu v sovietskom Rusku od začiatku 20.rokov; modernému umeniu vytykaný formalizmus, meštiactvo, západníctvo, nerealistickosť; odstrašujúce výstavy v Petrohrade spojené s rozpredajom diel z vyvlastnených aj múzejných zbierok na Západ za tvrdú menu; koncom 20.rokov moderné umenie označené za rozkladnú a triedne nepriateľskú silu, v 30.rokov radu umelcov zakázaná publicistická činnosť a tvorba, nasledovala internácia v táborech alebo deportácia

upálenie - jeden z najčastejších spôsobov *autodafé*; upálenie na hranici bola forma trestu smrti, používaná u najťažších zločincov, ktorí sa prehrešili proti náboženstvu (*kacírstvo*, *čarodejníctvo*) a mravnosti (*incest*, *sodomia*), podpaľačstvo a travičstvo (vnímané ako ťažší zločin než vražda); existovali tri spôsoby upálenia; prvý, najefektnejší, bol užívaný najmä v Španielsku, Nemecku, i v českých krajinách, a spočíval v tom, že odsúdenec bol pripútaný ku kolu a približne do výšky kolien obložený otepami a polenami, ktoré sa neskoršie zapálili; druhý spôsob, užívaný skôr v Anglicku, Taliansku a Francúzsku, spočíval v obložení odsúdenca ohradou otiepok a dreva do výšky hlavy; vo vnútri ohrady bol odsúdenec pripútaný a prázdne miesto bolo vyplnené slamou; tretí spôsob, používaný v cárskom Rusku, bol trochu „milosrdnejší“; do drevenej budy naplnenej smolou a inými horľavinami, bol odsúdenec zatvorený alebo spustený dierou v streche; potom bola buda zapálená; smrť nastala pomerne rýchlo a odsúdenec nebol vystavený očiam divákov; najkrutejší spôsob bolo tzv. kozácka svieca, pri ktorej odsúdenecovi, priviazaného ku kolu, omotali ruky a nohy slamou, natreli smolou alebo dechtom a potom zapálili; tento spôsob bol používaný skôr ako lynčovanie než oficiálna poprava, a to na Ukrajine v 17.st. za povstania Bohdana Chmelnického; trest upálením najmä v neskorších časoch pre svoju veľkú krutosť bol zmierňovaný, najčastejšie tak, že kat odsúdenca na tajný príkaz súdu zahrdúsil, alebo mu napr. na krk zvesil vrecúško strelného prachu; upálenie nebolo iba vecou stredoveku; už v starovekej Mezopotámii boli odsúdení upaľovaní vo veľkých peciach, ako je to opísané v Knihe Danielovej (pozri *Troja mládenci v peci ohnivej*); história upaľovania je dlhá, spomínal ju už Chammurapiho zákoník, zmienky o ňom možno nájsť v Biblii (napr. *Leviticus 20,14*), kde je predpisované ako trest za určitú formu *incestu*; táto poprava bola veľmi často používaná v starovekej Indii, ale tiež v Grécku i Ríme; podľa *Iulia Caesara* užívali upaľovanie tiež *Kelti*, skôr však ako spôsob

obetovania než popravy; v antike i neskoršie s užíval rad variant, väčšinou zväčšujúcich krutosť trestu, napr. tzv. sicílsky býk, dutá mosadzná socha býka, do ktorej bol odsúdenec zatvorený a socha bola potom rozžeravená, takže sa odsúdenec za živa upiekol (týmto spôsobom bol popravený napr. sv. *Eustach* alebo sv. *Antipas*), alebo *tunica molesta*, čo bol odev napustený horľavinou a potom zapálený; v tomto prípade nejde o upálenie na hranici; upaľovanie bolo často používané v stredoveku ranom novoveku (do 18.st.); v tej dobe bolo používané predovšetkým ako trest za zločiny proti cirkvi (kacírstvo, čarodejníctvo); častými a okázalými popravami upálením na hranici sa preslávila *inkvizícia*; v tomto čase bolo pre kacírstvo či čarodejníctvo upálených veľa významných osobností, napr. *Jan Hus* či Giordano Bruno; v 18.st. tento trest začal byť považovaný za barbarskú praktiku a ako taký sa postupne v Európe prestal používať; posledná zákonná poprava upálením na hranici v Európe sa uskutočnila v roku 1834 v rámci španielskej inkvizície; v niektorých krajinách upaľovanie prežilo do 20.st.; príkladom je vojenský veliteľ barón Roman Ungern von Sternberg, ktorý upaľoval zajatcov v parnom kotli počas občianskej vojny v Rusku; za druhej svetovej vojny najmä v Poľsku boli niektorí ľudia upálení príslušníkmi gestapa, ako napr. sovietska novinárka Praskovja Saveleva; upaľovanie sa dnes ojedinele objavuje prevažne ako forma lynčovania (napr. tzv. necklacing v Južnej Afrike), výnimočne ako oficiálna forma trestu smrti; ani tu však ne ide o upálenie na hranici v pravom slova zmyslu; pozri *trest smrti*; sv. *Sofia*

https://cs.wikipedia.org/wiki/Up%C3%A1len%C3%AD_na_hranici

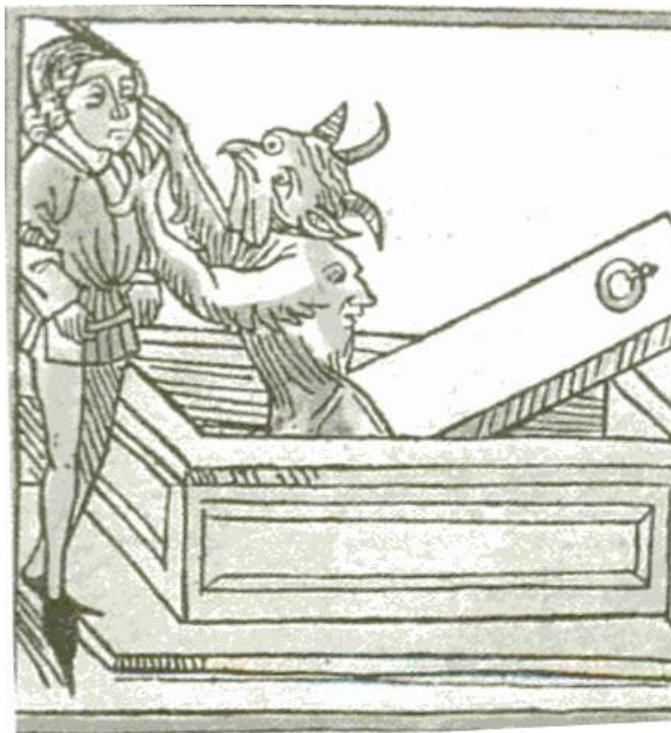
upír - vampír; Upír mytologická bytosť, ktorá sa živí životnou esenciou (zvyčajne vo forme krvi) živých, spravidla ľudských stvorení; slovo upír je s najväčšou pravdepodobnosťou slovanského pôvodu; vyskytuje sa vo všetkých slovanských jazykoch: bulharsky je вампир, česky a slovenské upír (niekedy sa používa aj obmena vampír), poľsky wampir a upiór, rusky упырь, bielorusky упыр, ukrajinsky упир; predpokladá sa, že v praslovančine bolo *qpirь*, čo má ďalej nejasnú etymológiu; niektorí vedci slovo ďalej spájajú s turkickým označením čarodejnica, ktoré napr. po tatársky znie ubyr; etymológ Machek spája slovo s nárečovým slovenským slovesom vrepiť, resp. jeho hypotetickou prešmyčkovou podobou *въ-рѣрь*, čo prekladá ako zahryznúť sa, vsať sa, prisť sa, vraziť sa (aj v slovenčine ostatne existuje archaické sloveso vperiť, t.j. prudko niečo niekam vraziť, vtlačiť); Machek tiež uvádza alternatívnu etymológiu francúzskeho slavistu Vaillanta, ktorý u-pir prekladá ako „ten, kto uniká (z hrobu)“; obmena slova vampír, používaná často v neslovanských jazykoch (anglicky vampire, po francúzsky vampyre, po nemecky vampir) je odvodená z nazalizovanej srbskej varianty вампир/vampir; z nej bolo pravdepodobne v 17.st. odvodené nemecké vampir a z nemčiny sa slovo rozšírilo ďalej; v pôvodnej mytológii Slovanov, ale tiež Germánov sa upírom stáva človek zosnulý nečistým spôsobom (samovrah, popravený zločinec), či vôbec osoba vylučujúca sa zo spoločnosti ľudí, alebo skonavší neprírodzenou smrťou (čarodejník používajúci *čiernej mágiu*, alebo obeť čarodejníka); upírom bolo tiež dieťa *čarodejnice*, splodené po koitu s *démonom*; niekde sa verilo, že na to, aby sa mŕtvoľa zmenila v upíra postačí, aby cez ňu preskočil spuný pes; v časoch po prijatí kresťanstva (keď sa navyše telá mŕtvych prestala spaľovať, alebo pochovávať stáročia overenými spôsobmi) sa tiež začalo veriť, že upírom sa môže stať osoba pochovaná bez obradov (napr. nepokrstené dieťa), alebo ak boli tieto obrady vykonané zle, alebo osoba narodená v určitú dobu (napr. o *Vianociach*); podľa srbských tradícií sa upírom mohol stať aj živý človek s vrodenými predpokladmi; upír mal podobu človeka bez kostí alebo aj bez nosa, mohol mať hnedé alebo červené oči (pri hladovaní mali upíri oči čierne) a kovové zuby, prípadne bolo jeho telo pokryté srstou (ako u *vlkolaka*); u východných Slovanov mohol mať zmijí jazyk, mohol byť slepý alebo hluchý; u Bulharov naberal niekedy aj zvieraciu podobu: rysa, vlka, myši, zmije, kozy alebo bieleho koňa; ak bola upírom žena, vynikala nad iné svojou neobyčajnou krásou a výnimočnosťou; jej tvár bola mŕtvoľne bledá, vlasy boli čierne ako havranie krídla, pery červené ako krv a pri pohľade do jej tmavých (alebo červených) očí sme mohli vidieť *bábiku*; pre okolitý ľud bol neodhalený upír postavou záhadnou, ale vďaka svojej „charizme“ a atraktivite veľmi vyhľadávanou; povestné sú upírove silné sexuálne očakávania, ktoré uspokojoval so smrteľnými ľuďmi (pozri *inkubus* a *succubus*); upíri podľa legiend, kníh a rozprávania vyzerajú ako starší ľudia s obrovskými očnými zubami; sú pre ľudí veľmi nebezpeční a držia sa nažive hryzením ľudí do krkov a cicaním ich krvi; ľudia pri tomto procese sa buď taktiež mení v upírov či rovno umierajú; upíri sa vo svojich možnostiach silne líšili; ich pôsobnosť mohla byť obmedzená len na dobu nočnú, kedy strašili svojich blízkych, škodili domácim zvieratám (pili krv); ráno znovu odchádzali do hrobov, pretože keby ich zasiahol slnečný lúč, rozprskli by sa a zostala by po nich len krvavá škvŕna; ako prvý príchod upíra do dediny zacítili psi (začali štekať) a dobytok, ktorý sa začal plašiť; na druhej strane v slovanskej

mytológii mohol upír uzatvoriť manželstvo s človekom a dokonca mať aj deti; upír neumiera starobou a je veľmi ťažké ho zahubiť; mohol zhorieť, ale ako náhle sa napil krvi, tak mu bolo lepšie; živil sa ľudskou krvou, krv zvierat síce tiež poslúžila, ale oslabovala ho; v niektorých oblastiach sa upíri neobmedzovali vo svojej pôsobnosti len na nočnú dobu; verilo sa, že žijú medzi normálnymi ľuďmi (najčastejšie ako obchodníci alebo mäsiari) a do hrobu sa musia uložiť len v určitý deň v roku; niekde sa verilo, že vplyvom upírov prichádza hlad, zlé počasie alebo *mor*; viera v upírov, tak ako je doložená z písomných prameňov a etnografických pozorovaní, sa osobitným spôsobom prejavuje aj v archeologických nálezoch; ako obrana proti upírom existovalo veľké množstvo metód, niektoré z nich sú archeologicky doložené; väčšina z nich mala mŕtvemu fyzicky zabrániť, aby opúšťal hrob: mŕtvy bol prebodnutý kolom, telo mŕtveho bolo dodatočne vyhrabané a spálené, mŕtvola sa zabalila do rybárskej siete, mŕtvy bol obrátený na brucho alebo ležal vo skrčené polohe (pozri kostrový hrob), mŕtvy bol zavalený kameňmi, boli mu zapchaté ústa, napr. kamene, železom, hlinou, telo mŕtveho bolo násilne porušené (odseknutá hlava a pod.), odseknutá hlava mŕtveho bola uložená do zvláštneho hrobu, do hrobu sa strieľalo šípy, na hroboch alebo priamo v nich boli zapáľované ohne, mŕtvemu bol sypaný do úst mak; niekedy je však ťažké od seba odlíšiť protupírské opatrenia a napr. obzvlášť krutý spôsob popravy alebo posmrtného trestu (o dôsledkoch činnosti vykrádačov hrobov nehovoriac); za upírov boli zrejme v minulosti považovaní predovšetkým ľudia, postihnutí nejakou chorobou; najčastejšie sa uvádza porfýria, ktorá sa okrem iného vyznačuje citlivosťou na svetlo, obnažením ďasien (zvýraznenie zubov), krvnými zrazeninami na tele; avšak ide o chorobu dosť vzácnu a nezdá sa pravdepodobné, že by mohla byť základom mýtu; prvé doložené použitie je vo staroruskom kolofónom žaltári, ktorý je podpísaný žartovnou prezývkou Упирь Лихый (Zlý upír) a ktorý je datovaný rokom 1047; niekedy sa ako prvé použitie uvádza ruský protipohanský traktát Slovo svätého Grigorija (Слово Святого Григория), ktorý sa zmieňuje o tom, že pohania uctievali upírov; tento spis pochádza pravdepodobne z 11.-12.st.; pozri *atribúty, symboly, alegórie a prirovnania; zvierá; Azeman (www); zombie; uhranúť, dvojník (psychológia)*

www: *Sri* spolu so *Sab-dgab* boli v tibetskej mytológii obávaní duchovia obývajúci najnižšiu, podzemnú sféru vesmíru (pozri *kozmos*); občas od nich ľudia dostali *poklady*, ale väčšinou to boli *upíri*, ktoré napadali nemluvňatá (pozri *deti*); pozri *tibetskí bohovia*

www v súvislosti s heslom *Nyx*: v Hésiodovej básni *Theogonia*, *Zrodenie bohov*, *Nyx* povstala (rovnako ako boh večnej tmy *Erebos*) z prvopočiatocného *Chaosu*; so svojim bratom *Erebom* potom zrodila *Aithéra* - boha jasného svetla, a *Hémeru* - bohyňu jasného dňa; *Nyx* tiež *Nykty* je bohyňa upírov

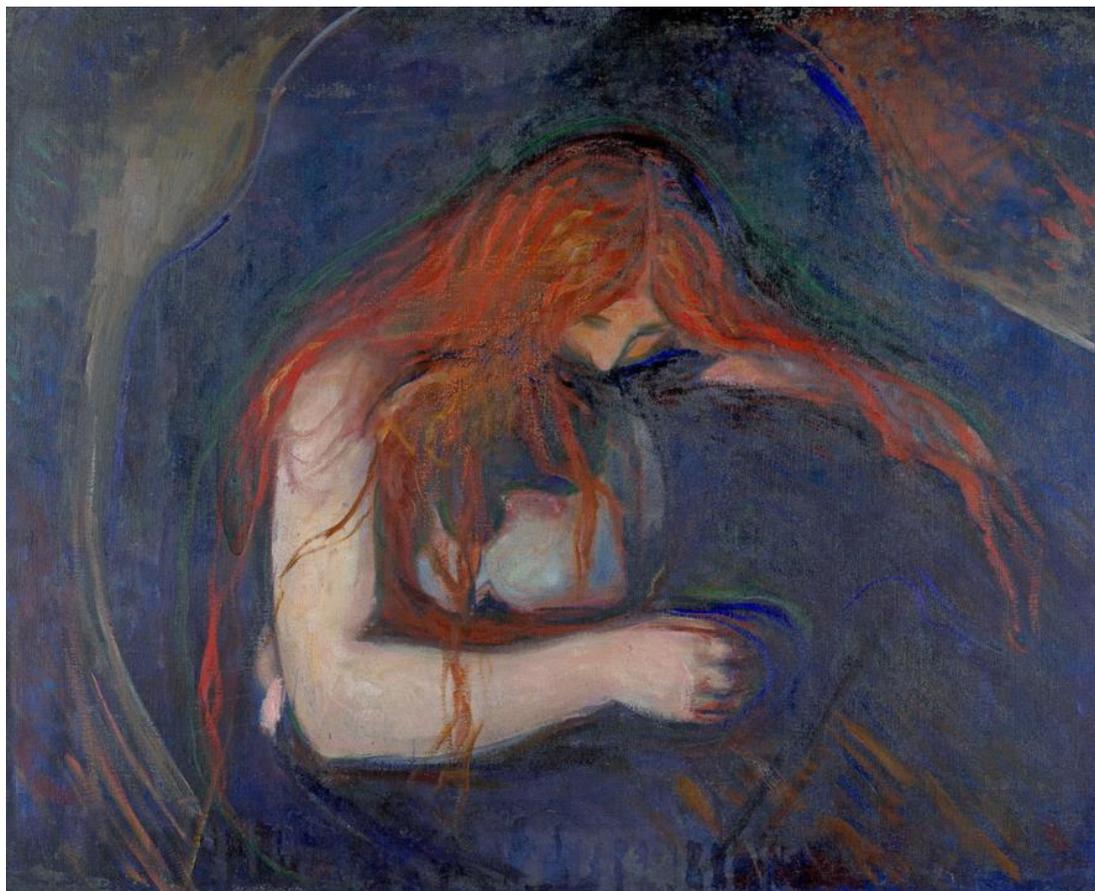
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Up%C3%ADr_\(nemrtv%C3%BD\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Up%C3%ADr_(nemrtv%C3%BD))

Vampír útočí na kresťana (nemecký drevoryt, 15.st.)

W.-A. Bouguereau: Dante a Vergilius v pekle (1850)

E. Munch: Vampír (1895)

E. Munch: Vampír (1895-1902)

E. Stöhr: Vampír (drevorez, 1899)

T. Yamamoto: Upír. Metamorphosis II (detail, 2007)

Takato Yamamoto: Upír. Metamorphosis II (maľba, 2007)

úplatkárstvo - pozri *korupcia*

úplet - pozri *trikot; tkanie, textil, odev; textília*

úponky - *helices*

úprimnosť - pozri *Cnosti a Neresti; atribúty, symboly, alegórie a prirovnania*

G. B. Tiepolo: Rozumnosť, Úprimnosť a Umiernenosť

Úprka Joža - (1940); český maliar a grafik, predstaviteľ romantického *historizmu* a secesného *dekorativizmu*; jeho dielo je významným národopisným dokumentom *folklóru*

J. Úprka: Mariánska pieseň

J. Úprka: Dušičky (1897)
J. Úprka: návrh na plagát Slávnosti

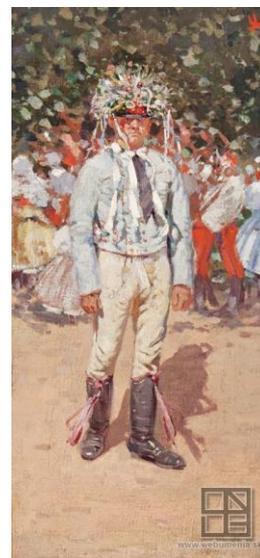
J. Úprka: Pút' u sv. Antonínkem (1894)

J. Úprka: Jeseň

J. Úprka: Postava kňaza (1890 – 1900)

J. Úprka: Lanžhoťan

J. Úprka: Čičmanka v kroji

J. Úprka: Odvážanie perín

Upšanisády - komentáre k nezrozumiteľným častiam *véd*; komentáre tvorené kastou kňazov - bráhmov stáli u zrodu nového náboženstva - *bráhmanizmu* a *hinduizmu*, ktoré sú pokračovaním *védizmu*; pozri *Adam Kadmon, Puruš*

Upuaut - *Wepwawet*